

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-гн Иван Янакиев Чолеев,

член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност „професор“, обявен в ДВ бр. 100/15.12.2017 г от СУ „Св. Климент Охридски“

по направление 4.4. Науки за Земята (геоморфология и палеогеография)

Участник в конкурса: **Росица Михайлова Кендерова**

I. Кратки сведения за кандидата на конкурса.

Доц. д-р Росица Кендерова е на постоянен трудов договор в СУ „Св. Климент Охридски“, Геолого-Географски Факултет, катедра Климатология, хидрология и геоморфология. Трудовият и стаж по специалността е 30 г.

През 1988 г. тя защитава дисертация и получава научната степен „кандидат на географските науки“ на Московския държавен университет. През 1989 г. Президиума на ВАК потвърждава научната степен като я приравнява на образователна и научна степен „доктор по география“. През 2002 г. ВАК и присъжда научното звание „доцент“ по научната специалност: 01.08.03. (Геоморфология и палеогеография).

В кариерното си развитие доц. Кендерова показва много добри резултати в научната и преподавателска дейност. Анализът на научните трудове (самостоятелни и колективни – монографии, статии и доклади) показва, че много от тях притежават висока степен на задълбоченост и иновативност на разработените идеи в областта на обявения конкурс. Нейната геоморфоложка компетентност е забелязана и в чужбина. Това е причина тя да бъде привлечена в международни проекти. Те засягат актуални научни и научно-приложни проблеми и създаване на база от данни при оценката на промените в околната среда, което отговаря конкретно на шифъра на обявения конкурс.

II. Научна продукция на кандидата

Общата научна продукция обхваща 86 публикации. От тях приемам за рецензиране 52 броя, които ще участват в конкурс за присъждане на научното звание „професор“. От тях на български език са 15 броя, а на английски 36 броя и 1 публикация е на немски език. Както е по Правилника на СУ няма да бъдат рецензирани резюмета (8 бр.) и абстракти (5 броя), публикувани в сборници, издадени в Румъния, Сърбия,

Унгария, Македония, Русия и България. Независимо от това, те ще бъдат взети предвид при крайната оценка на конкурса.

В представените научни трудове личи, че доц. Кендерова е единствен водещ автор в 32 от тях. Участва в пет (5) монографии, като в четири от главите е първи автор. Четири от монографиите са на английски език, а три са издадени в чужбина. Две от монографиите и са свързани с конкретни теренни изследвания (геоморфоложки и седиментоложки) на о. Ливингстън (Антарктика). Други две са интердисциплинарни, свързани с палеогеографски изследвания на тракийски поселища в Горна Тракия, а една от тях разкрива динамиката на съвременната морфогенеза в поречието на Средна Струма (комплексно физикогеографско изследване).

Освен в монографичните издания, научно-изследователската дейност на кандидата е отразена в споменатите по напред статии и доклади, изнесени у нас и в чужбина на международни конференции и симпозиуми. Като цяло те разкриват интересите на автора, които могат да се сведат до три направления:

- Кватернерна геоморфология и палеогеография,
- Съвременна морфогенеза и
- Геоморфология и археология

Тези направления като цяло търсят тяхното приложение в различни сфери на познанието.

Четири от статиите притежават импакт фактор. Цитираните и индексирани публикации се откриват в: Web of Science “Clarivate Analytics” (10 цитирания на 8 документа и 2 броя индексирани); в ProQuest Ebook Center (4 цитирания), в Scopus ELSEVIR (индексираните документи са 3 като автор); в JSTOR (едно цитиране); в Central and Eastern European Online Library (CEEOL) (3 броя цитирания и 1 индексиран документ); в EBSCO (3 бр.); в Springer Link (1 индексиран документ); в Scopus ELSEVIR (3 индексираните документи като автор); в Karlsruher Virtuel Katalog (KVK) (4 броя публикации); във WorldCat OCLC (6 публикации); в Националната библиотека (15 бр.); в Университетската библиотека (16 бр.). Установени от автора са 129 броя цитирания.

Тук трябва да отбележа коректността при цитиранията на ползваните от кандидата автори.

III. Разрешаване на практико-приложни проблеми.

Научната дейност на доц. Кендерова мога да я разделя на три основни направления:

- Методология, методика и подходи на изследване (раздели 2 и 3).
- Регионални и локални изследвания и анализи (Раздели 2, 3, 4 и 5).
- Палеогеографски информационни модели за нуждите на археологическите изследвания (Раздели 2, 3, 4 и 5).

Разглеждането на проблемите в тези направления са самостоятелни. Разрешаването им има пряко влияние за прагматиката на изследванията. Анализът на информацията от табличните и пространствени материали, разкриват непосредствено определени методи и подходи при изследване на хипер- и седиментогенезата, а от тук и пряката връзка между атмо- хидро- и литосхерите. Това, от своя страна, е довело до правилния избор на морфолитогенетичния подход (**тук той се явява системен**) в общия подход на изследване. Това е така, защото именно той е в основата на комплексното изследване на екзогенните процеси и свързаните с тях форми и наслаги. Този подход определя като цяло основната цел и в частност неговите подцели в отделните публикации. Последните са свързани с установяване на типа и тенденциите в развитието на екзогенните процеси и морфолитогенезата като цяло в изследваните райони (Раздел 2 – 1 и 4).

Кандидатът правилно си поставя конкретни задачи за решаване на проблеми, които имат еднаква значимост по отношение на характеристиките на наслагите. Те са свързани с морфоскопския, гранулометричния, литоминераложкия, петрографския и спектрален анализи. В този смисъл Кендерова формира един ясен алгоритъм за теренна и лабораторна дейност. Този алгоритъм е логичен, както за геоморфоложките, така и при археологическите изследвания (генетични типове наслаги и възстановяване на условията на обитаване и напускане на археологическите обекти във връзка с протекли рискови геоморфоложки процеси).

Интерес представляват и слабоизучената екзогенеза на западните планински територии (Раздел 4 – 8; Раздел 5 – 7), както и този в Пирин (Раздел 4 – 18), където е направен сполучлив опит за корелация на данни, получени от палинологички и седиментоложки сондажи (Раздел 3 – 4).

Друга основна задача за разрешаване, е точно описване на параметрите на формите, образувани от различни процеси, както и тенденциите (тренда) в тяхното развитие (долините на реките Марица и Струма). Важен въпрос за кандидата е създаване на база за мониторинг на изветрителните, периглациалните, флувиоглациалните, еоловите и абразионни процеси. За решаването на този проблем са използвани две свързани операции:

- Маркиране на репери
- Фиксиране на площадки – уловители за измерване на отложения материал.

Тези операции наистина дават конкретни данни, които са отразени в голям брой информация и построени кумулативни криви, необходими за създадените пространствени модели. В тази връзка са логични поетапните операции в изследванията на геоинформационната база от данни. Последната рамка основните екзогенни процеси. Тези данни се използвани за разработване на палеоекологични и съвременни оценки за отстраняване (управление) на негативни процеси и явления (Раздел 1 – 4, Раздел 4 – 18).

Доц. Кендерова не крие, а посочва и някои нерешени научни проблеми. Те най-общо са свързани със събирането, подреждането и анализа на пространствено-диференцирани данни и сложността за тяхното хомогенизиране. Този процес винаги се явява като трудност при изследванията на природната среда. Независимо от това, разработените ключови индикатори (смятам ги за лично дело на кандидата) са от значение за формирането на екологичната политика, тъй като влизат в модела „**движеща сила – състояние – взаимодействие – съответни мерки**“. Предлагам този модел да бъде допълван със съответната конкретика, както за регионални, така и за локални ключови участъци. Моделът може да доведе до реални решения за ограничаване на проявата на негативни въздействия. Считаю, че този модел вероятно може да улесни разкриването на сложните пространствени структури и динамиката в тях, а с това и да се получи нова информация.

IV. Изследователска и приложна дейност.

Компетентността в изложените по-горе направления е била забелязана от изследователи, работещи в тази тематика. Справката за цитирани нейни публикации, е показателна.

Тази дейност на кандидата мога да я свържа главно с работата му проекта към МОСВ - „Геоложки, палеонтоложки, седиментоложки, геофизични и геоморфоложки изследвания в района на БАБ, о. Ливингстън, Южношотландски архипелаг», Договор от БАИ и МОСВ, 2005-2011. Разработването на проекта е свързано с актуални и приложни проблеми като набиране и структуриране на конкретна тематична информация за оценка на глобални и регионални проблеми на околната среда и защита на антарктическите територии. Тази прагматика е свързана с информационно осигуряване за изследователски и управленчески дейности. За този проект от значение преди всичко е

приложния ефект, търсен чрез водещи концепции и методи в геоинформационното моделиране.

Вторият, според мен, по значение е проекта към МОН – ФНИ, чрез който е станало възможно изграждането на Лаборатория по седиментология. Проектът е съвместна дейност между МГУ „Иван Рилски, СУ „Св. Климент Охридски“ и Института по почвознание „Н. Пушкиров“. Съществуването на тази Лаборатория прави възможно геоморфоложките изследвания да излезат от рамките на конвенционалността и да придобият нови измерения в рамките на проучванията, мащабите и резултатите. В тази Лаборатория успешно са работили магистри и докторанти не само от СУ, а и от Геологическия Институт към БАН „Страшимир Димитров“. Благодарение на работата там има пет успешно защитени докторски тези.

Доц. Кендерова има участие в пет международни проекта, шест национални към МОН – ФНИ (в един от тях е ръководител) и към дарителската програма МОТОПФОЕ. Проектите, в които е участвала като ръководител и член на екип, по УФ „Научни изследвания“ са 13. Тематиката на всички е близка или пряко касае нейното научно направление.

V. Учебно-преподавателска дейност.

Натрупаните знания и умения са реализирани в доверие и съответно гласуване за водене на пет лекционни курса на бакалавърско ниво пет на магистърско ниво (задължителни и избираеми дисциплини) в ГГФ. Тя чете/чела е лекции във ФНПП и в Исторически факултет (специалност археология и археометрия). Общата и учебна натовареност за последните години е над 600 часа (по справка от Учебен отдел).

Кендерова е взела участие в съставянето на учебни програми в направление Геоморфология (бакалаври и магистри), както и на докторска програма в същото направление. Доц. Кендерова е била научен ръководител на дипломни работи на 12 мастера. Ръководител е и на 4 докторанта, от които 2 са успешно защитили, а други 2 са в процес на обучение.

Доц. Кендерова има издаден университетски учебник по шифъра на конкурса „Кватернерна палеогеография“, който е в съавторство. Тя участва в управлението на ГГФ като член на Факултетния съвет, участва и в няколко научни дружества и в научни журита.

VII. Забележки и препоръки.

Не приемам трудове: Раздел 4 – 17 и Раздел 5 – 5 и 9 за статии, тъй като са в обем от 3-4 страници. Това са типични научни съобщения.

VIII. Приноси.

В синтезиран вид ще подчертая, че справка от кандидата за приносите, е вярна и коректно отразява постиженията в тематичното направление. Според мен тя трябва да се допълни в методологичната и методична част, което води до задълбочените анализи и правилно изведените изводи в пространствено-времевия обхват на изследванията.

Основен приносен момент има в първите геоморфоложки изследвания на в района на Българската Антарктическа База „Св. Климент Охридски“, свързани с анализа на различните криогенни процеси, форми и наслаги. Изследването е базирано на богат табличен материал, който е пространствено визуализиран.

Приноси има в регионалните геоморфоложки и палеогеографски изследвания на генетичните типове наслаги, което обогатява изследванията, които се отнасят до поречията на реките Марица, Струма а така също Пирин планина и части от Сръбско-Македонския масив.

Заклучение

Анализът на рецензираните трудове показва:

1. Добра теоретична и методологична подготовка в посоченото тематично направление;
2. Владее на основния морфолитогенетичен подход на изследване;
3. Значимо участие в международни и национални научни проекти;
4. Прилагане на практика на дидактичните и методични подходи в прерадавателската дейност;

От обсъждането на научната е прерадавателска дейност, следва заключението, че доц. Росица Кендерова е изграден учен и преподавател с видими приноси в областта на геоморфологията и палеогеографията. Ползва се с авторитет сред български и европейски учени в нейната научна област. Тя е търсен консултант по конкретни научни въпроси. Членството и в различни научни организации и съвети потвърждава моето мнение за нейните делови качества.

Като спазвам изискванията на ЗРАСРБ приканвам членовете на научното жури да предложат доц. Росица Михайлова Кендерова за присъждане на научно звание

„професор“ по научно направление 4.4. Науки за Земята (Геоморфология и палеогеография).

Рецензент: проф. дгн Иван Янакиев Чолеев

26.03.2018 г

София